

J. H. BROEKMAN

TAALVERHOUDINGEN IN ZUID-AFRIKA

WIEK OP

BRUGGE

A
409.68
BRO

TAALVERHOUDINGEN IN ZUID-AFRIKA

ZUID-AFRIKAANSCH REEKS ★ Nr 2

J. H. BROEKMAN

TAALVERHOUDINGEN IN ZUID-AFRIKA

UITGAVE „WIEK OP” ★ BRUGGE ★ 1942

I.

TAALVERHOUDINGEN BIJ DE BLANKE BEVOLKING VAN DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.

In het artikel „Dietsch-Zuid-Afrika en Nederland”, dat destijds in *De Nieuwe Gids* (Juni 1939) verscheen, heb ik reeds eenige aandacht aan bovenstaand vraagstuk gewijd. Sindsdien echter heeft het Uniekantoor voor Census en Statistiek den arbeid aan de binnengekomen volkstellingsformulieren van 1936 verder voortgezet en nieuwe resultaten van dezen arbeid openbaar gemaakt ¹⁾. Daardoor is het mogelijk om enkele nog weinig algemeen bekende cijfers aan te halen, die me toelaten een slotsom te trekken omtrent de ontwikkeling der beide officieele talen van de Unie van Zuid-Afrika, het Engelsch en het Afrikaansch.

Ten einde een goeden indruk te krijgen van de bevolking ²⁾ van het geheele Zuiden van Afrika, geef ik hieronder een overzicht van de bevolkingssamenstelling van de Unie van Zuid-Afrika, Zuidwest-Afrika, de Britsche protectoraten Basoetoland, Beetsjocanaland, Swaziland, Portugeesch Oost-Afrika of Moçambique (waarvan slechts het gedeelte bezuiden de

---

¹⁾ De cijfers in dit boekje werden, tenzij anders is vermeld, aangehaald uit het *Offisiële Jaarboek van die Unie van Suid-Afrika*, No. 20, 1939. (Gedruk deur die Staatsdrukker, Pretoria, 1939. Prijs 5/—, geb.) of *Sesde Sensus*, Boekdeel IV, Tale, U.G. No. 44. '38, Uitg. die Staatsdrukker, Pretoria, 1939.

²⁾ Wie een zeer gedocumenteerde en uitvoerige monographie wil raadplegen over de bevolking van de Unie, moet de Heidelbergsche dissertatie van den Zweed Rudolf Narath ter hand nemen: *Die Union von Südafrika und ihre Bevölkerung* (Leipzig en Berlijn, 1930).

Zambesi tot het Zuiden van Afrika gerekend kan worden) en Zuid-Rhodesië.

Land	Blanken	Naturellen (Bantoes)	Aziat.	Kleur- lingen	totaal niet- blanken
Unie v. Zuid-Afrika	2.003.857	6.596.689	219.691	769.661	7.586.041
Zuidwest-Afrika ...	30.677 ¹⁾	261.724	14	65.372	327.110
Basoetoland	1.434	559.273	341	1.263	560.877
Beetsjoeanaland ...	1.899	260.064	66	3.727	263.857
Swaziland	2.740	153.270	4	701	153.715
Zuid-Rhodesië	55.408	1.243.000 ²⁾	2.180	3.187	1.248.367
	2.096.015	9.074.020			
Moçambique ²⁾ (Port. Oost Afrika) .	19.200	3.960.200	8.300	14.300	3.982.800

Terloops moge hier worden opgemerkt, dat deze cijfers voor alles duidelijk laten zien, hoezeer de Unie van Zuid-Afrika, die slechts $\frac{2}{5}$ van de totale oppervlakte van het zuidelijk niet-tropisch Afrika omvat, wat de bevolking betreft, verre in de meerderheid is. Er zijn, zooals men weet, in de Unie ook stroomingen aanwezig, die dit overwicht politiek tot uitdrukking willen brengen. Wij noemen slechts het denkbeeld om Zuid-West tot vijfde Unie-provincie te maken, den eisch om de drie Britsche protectoraten, Beetsjoeanaland, Basoetoland en Swaziland onder de zeggenschap van de Unie te brengen en de belangen, die de Unie door inwijking van Afrikaners bij Zuid-Rhodesië gekregen heeft. Door de verbroken verbanden is het onmogelijk geworden zich hierover een zuiver beeld te vormen.

¹⁾ Zie hoofdstuk II.

²⁾ Volgens een schatting.

De inwendige structuur van de Unie van Zuid-Afrika geeft het volgende beeld te zien. De verdeeling van de verschillende rassen over de 4 provincies van de Unie van Zuid-Afrika is, naar een schatting voor het jaar 1937, als volgt:

Provincie	Blanken	Naturellen (Bantoes)	Aziaten	Kleur- lingen
Kaap die Goeie Hoop	801.100	2.076.400	10.900	697.200
Natal	193.700	1.585.800	186.800	19.000
Transvaal	848.800	2.518.800	25.900	51.300
Oranje Vrijstaat	200.100	563.300	—	17.700

Bij de volkstelling van 1926, — zoo meldt Dr. Johannes Paul in zijn artikel *Die Europäer Bevölkerung der Südafrikanischen Union* (Koloniales Rundschau, 1932, Heft 9/12) — werd voor de eerste maal de vraag gesteld van welke afstamming de blanke was (parentage); de vraag op het formulier luidde:

„State here whether of British South African, Dutch South African, Hebrew, Netherlander, English, Scottish, Irish, Welsh, Russian, Italian, German etc. parentage. Naturalized British subjects to state racial origin prior to naturalization. (Hebrew were asked to use the term Hebrew, irrespective of whether they were of Russian, German, English, or other qualifying national stock”).

Dit had het volgende resultaat:

	Aantal blanken	Perc. der bl. bev.
Holl. Afrikaners	954.440	56.9
Eng. Zuid-Afrikanen	546.626	33.7
Joden (van iedere herkomst)	72.169	4.3
Duitschers	42.694	2.5
Alle anderen	42.731	2.6
	1.676.660	100.—

In zijn zeer lezenswaardige studie „Zuid-Afrika, een economisch-geografische studie” (verschenen in het „Tijdschrift voor Economische Geographie”, 24e jaargang, nrs. 1 en 2, Jan./Febr. 1933) komt Prof. Dr. P. Serton tot de volgende slotsom ten aanzien van de vraag naar de afstamming bij de volkstelling van 1926: „Wat men al deze gegevens samen en tracht men de heele blanke bevolking over de aanhangers der twee hoofdgroepen te verdeelen, dan mag men zeggen dat de machtsverhouding is: ongeveer 40 % Britsch tegen bijna 60 % Afrikaansch” en verder nog: „Toch moet men niet vergeten, dat de numerieke achterstand der Engelschsprekenden ruimschoots wordt opgewogen door den invloed van het Engelsch als wereldtaal en de macht van een nog steeds overwegend Britsche bureaucratie. De theoretische rechten van het Afrikaansch moeten dan ook voet voor voet in de practijk veroverd worden”. Blijkbaar heeft de wijze van beantwoording van de vraag niet voldaan. In 1926 was het juist één jaar geleden, dat het Parlement het Afrikaansch erkende als officieele taal. Vandaar dat velen, die van Nederlandsche afkomst zijn, zich als Afrikaner hebben opgegeven, terwijl een groot aantal Afrikaanschsprekenden blijkbaar een stamvader, die in Duitschland geboren werd, heeft willen eeren op dezelfde wijze als dit door afstammelingen van de Hugenoten gebeurd is, die zelf al volkomen Afrikaner zijn. Immers het aantal Duitschsprekenden is in 1926 nooit 42.694 geweest. Dr. J. Paul erkent zelf ook: „von den Nachkommen deutscher Einwanderer, die noch ihre deutsche Abstammung betonen, können nicht mehr als Deutsche im vollen Sinne der Nationalität betrachtet werden”. In 1936 heeft men zich dan ook tot een juister kenmerk bepaald. Toen luidde de vraag: welke talen kunt gij spreken (taal-kennis) en welke taal is de huistaal (taal van gezin en huis)? Slechts wat de eerste vraag betreft, kunnen wij over vergelijkingsmateriaal beschikken.

Wie van de ingezetenen der Unie op den leeftijd van 7 jaar en ouder kent Engelsch en/of het Afrikaansch, m.a.w. kan één dezer beide talen in voorkomend geval spreken?

	Volksstelling 1936 ¹⁾	
	Aantal blanken	Percentage
Engelsch en Afrikaansch	1.098.015	64.37
Engelsch	323.688	18.98
Afrikaansch	279.618	16.39
Geen dezer beide	3.809	0.22
Ongespecificeerd	718	0.04
	1.705.848	100.—

Om de ontwikkeling ook historisch te kunnen zien, is het noodig, ook de overeenkomstige cijfers van vorige volkstellingen te kennen. Deze waren als volgt:

VOLKSTELLING.

I Aantal blanken.

II Percentage.

	1918		1921		1926	
	I	II	I	II	I	II
Engelsch en Afrik.	485.710	42.07	636.264	50.71	818.443	58.52
Engelsch	350.194	30.33	315.733	25.16	302.135	21.61
Afrikaansch	307.039	26.59	298.575	23.79	274.447	19.62
Geen dezer beide .	5.707	0.49	3.011	0.24	2.854	0.20
Ongespecificeerd .	5.987	0.52	1.227	0.10	724	0.05
	1.154.637	100.—	1.254.810	100.—	1.598.583	100.—

¹⁾ Het Afrikaansche taalgebied is veel grooter dan dat van de Unie, 59 % van 30.677 blanke bewoners van Zuidwest-Afrika spreekt (in 1936) Afrikaansch als huistaal. Benoorden de Unie, in de beide Rhodesiën en tot in Kenya toe wonen nog Afrikaansch-sprekende

De kennis van de beide officieele talen neemt bij de blanke bevolking dus steeds toe: n.l. van 42.07 % in 1918 tot 64.37 % in 1936. Twee derde der geheele blanke bevolking is dus in staat zich in twee talen verstaanbaar uit te drukken. Degenen, die slechts óf het Engelsch óf het Afrikaansch kennen, nemen in aantal af. Dit komt vooral tot uitdrukking in de cijfers van de verhouding tot de totale blanke bevolking. Zooals wij nog nader zien zullen, gaat het hier wel om bijzondere groepen, die vasthouden aan de eigen taal zonder de andere erbij te willen of te kunnen leeren zóó, dat zij deze althans zouden kunnen spreken, wanneer zulks noodig of gemakkelijk zou zijn. Bij het Engelsch gaat het hier wel in het bijzonder om Natallers b.v., voor wie de kennis van het Afrikaansch minder noodzakelijk is dan voor de bewoners der overige provincies, alsook om de versch uit de „home country” geïmmigreerden. Bij het Afrikaansch gaat het hier wel in het bijzonder om de arm-blanken b.v. en oudere plaatsbewoners. Hoewel in aantal de groep der slechts-één-taal-kenners bijna aan zichzelf gelijk gebleven is — de groep der Engelschsprekenden verminderde van 350.194 in 1918 tot 323.688 in 1936, de groep der Afrikaanschsprekenden verminderde van 307.039 in 1918 tot 279.618 in 1936, beide dus met nog geen 10 % afgenomen, — is de vooruitgang uitsluitend waar te nemen bij het aantal dergenen, die beide talen machtig zijn, dit steeg

zonen van het Boerenvolk. Bovendien wordt het Afrikaansch als huistaal nog gesproken door 89.67 % van de in totaal 769.661 zielen tellende groep der Kaapsche kleurlingen. Het Afrikaansch wordt dus in het huiselijk verkeer, als moedertaal door bijna 2 millioen menschen gesproken. Voor de beoordeeling van de afzetmogelijkheden van Afrikaansche cultuurgoederen (zooals de werken van letterkundigen aard en lectuur in ruimeren zin) is het nog van belang dat vele Engelschsprekende ingezetenen van de Unie en buitenlanders elders (b.v. in de aan de Unie grenzende gebieden) Afrikaansch kennen of althans kunnen lezen.

van 485.710 in 1918 tot 1.098.015 in 1936, een vermeerdering van meer dan 100 % in nog geen twintig jaar. Terwijl in 1918 ééntaligen zich tot de anderen verhielden als 56.92 : 42.07, is deze verhouding thans geworden 35.37 : 64.37. Bij deze laatste cijfers hebben wij de cijfers der vreemde inwijkelingen en ongespecificeerde antwoorden verwaarloosd, omdat deze niet van wezenlijken invloed zijn op deze cijfers.

Uit het bovenstaande is dus op te maken, dat aan het einde van den vorigen oorlog de twee-taligheid nog slechts beperkt was tot de 42 % van de blanke bevolking, terwijl in 1936 ongeveer $\frac{2}{3}$ gedeelte van de totale blanke bevolking van de Unie de beide talen machtig is — dit laatste dan altijd naar eigen opgave, waarnaar wij geen verder onderzoek kunnen instellen en waaraan wij geen maatstaf kunnen aanleggen.

In deze cijfers komt wel heel sterk tot uitdrukking het succes van de politiek der achtereenvolgende Unie-regeeringen om te zorgen — door middel van het onderwijs van laag tot hoog — dat zooveel mogelijk ingezetenen des lands *beide* talen zouden kunnen spreken. In de Unie is dit wel een noodzakelijkheid, omdat er niet zooals in West-Europa b.v. een duidelijk afgebakende taalgrens Germaansch-Romaansch loopt, maar omdat Engelsch- en Afrikaansch-sprekenden in de steden niet alleen, maar ook op het platteland door elkander wonen. Wel is b.v. de Vrijsstaat een bijna uitsluitend Afrikaansch-sprekende provincie, zooals de Oostelijke Kaapprovincie en Natal overwegend Engelsch-sprekende gebieden zijn (zie de kaart achterin), doch zelfs in die gebieden is het mogelijk, dat een „plaas” van een Engelsch-sprekenden boer grenst aan die van een Afrikaansch spreken.

Voor onze West-Europeesche begrippen — „de taal is gansch het volk” — lijkt deze ontwikkeling niet zonder gevaar. Wij moeten daarom ook eens nagaan in hoeverre deze kennis der beide talen geleid heeft, leidt of wellicht leiden zal tot een

soort van twee-taligheid zooals wij die b.v. kennen te Brussel, waar gaandeweg verbastering is gaan heerschen.

De tweede statistiek nu heeft betrekking op het taalgebruik in den huiselijken kring, *huistaal* hier genoemd. In deze statistiek is natuurlijk het taalgebruik van de ouders ook aangenomen als te zijn dat der kinderen. In deze statistiek werden ook de kinderen van de geboorte af tot aan den zevenjarigen leeftijd meegeteld.

	Volkstelling 1936	
	Aantal blanken	Percentage
Engelsch en Afrikaansch	50.411	2.52
Engelsch	783.071	39.08
Afrikaansch	1.120.770	55.93
Alle andere talen samen	49.605	2.47
	2.003.857	100.—

Uit deze cijfers blijkt dus, dat slechts een 50.000 personen Engelsch en Afrikaansch zonder voorkeur door elkander schijnen te gebruiken (aangenomen, dat zij de strekking van de vraag in het volkstellingsformulier ¹⁾ goed hebben begrepen!).

¹⁾ Het verslag over den census 1936, Boekdeel IV, vermeldt dat bij de volkstelling van 1936 de volgende vragen gesteld zijn:

„Die vraelys ten opsigte van die offisiële tale, waaruit die tabelle in hierdie boekdeel saamgestel is, het op die sensusvorms vir blankes, Asiate en kleurlinge as volg voorgekom:

„Indien in staat Engels en Afrikaans te praat ... .. vul in 1.

Indien in staat alleen Engels te praat ..... vul in 2.

Indien in staat alleen Afrikaans te praat ..... vul in 3.

Indien onbekwaam om óf Engels óf Afrikaans te praat ... vul in 4.

„Wat *huistaal* betref, was daar 'n verskil tussen die vorms wat vir blankes en kleurlinge, en dié wat vir Asiate gebruik is. Die vraelys vir die twee eersgenoemdes was als volg:

„Watter taal word gewoonlijk in u huis gepraat ?”

Percentsgewijs is dus slechts voor een zeer klein gedeelte der blanke bevolking blijkbaar niet uitgemaakt tot welke cultuur zij behooren en willen behooren. De belangrijkste slotsom echter die uit deze cijfers te trekken valt, is dat de Afrikaansch-sprekende „sectie” der blanke bevolking tegenover de Engelsch-sprekende zich verhoudt als 11 : 8, een flinke meerderheid dus.

Deze verhouding van de Engelsch-sprekende en de Afrikaansch-sprekende bevolkingsgroep van 8 tot 11 kan bovendien worden beoordeeld door de cijfers van de kerkelijke gezindten na te gaan. Volgens de volkstelling van 1936 behoorden tot onderstaande kerkelijke groepeerings (alleen blanke bevolking):

VOLKSTELLING 1936.

I Aantal blanken.

II Percentage.

Totaal blanken: 2.003.857.

	I	II
Nederduitsch Gereformeerde Kerk (Verenigde Kerk)	972.163	48.51
Gereformeerde Kerk	58.925	2.94
Hervormde Kerk	58.029	2.90
Drie Hollandsche kerken	1.089.117	54.35
Anglikaansche kerken	344.811	17.21
Presbyteriaansche kerken	82.275	4.11
Methodisten	140.671	7.02
	567.757	28.34

Aan kerkgenootschappen, die meer dan 1 % der totale bevolking groepeeren, vermeldt de volkstelling van 1936 nog de volgende:

„Op die vorm vir Asiate is die vraag gestel: „Watter Asiatiese taal word gewoonlik in u huis gepraat?” nl. Tamil, Hindostaans, Telegu, Gujarati, Urdu, Chinees, Japanees, enz.”

	I	II
Rooms-Katholieke	92.193	4.60
Israelitische godsdienst ¹⁾	90.638	4.52
Lutherse	25.994	1.30
Baptiste	20.075	1.—
Apostolische kerk	31.732	1.58
Protestants (verschillende secten) ...	37.660	1.88
	115.461	5.76

¹⁾ Van de Joden woonden in	volkstelling 1926	volkstelling 1936
Kaap die Goeie Hoop	28.162	23.984
Natal	3.763	3.277
Transvaal	53.902	38.802
Oranje Vrijstaat	4.811	5.753
	90.638	71.816

Indien wij nu bedenken, dat onder de Rooms-Katholieken (vele leren) en de Israëlieten de groote meerderheid als Engelsch-sprekend kan worden beschouwd, dan komen wij ook op dit terrein tot een verhouding van 54 : ongeveer 40 (verschillende protestantsche secten staan onder Amerikaanschen invloed), hetgeen overeenkomt met de hierboven gevonden verhouding van 11 : 8, die wij dus als bevestigd kunnen aannemen. Dit te meer, omdat de cijfers van de kerkelijke gezindten van vorige volkstellingen deze bevestiging nog ondersteunen. Nu om zoo te zeggen Afrikaansch-sprekende en Engelsch-sprekende Afrikaners verticaal naast elkaar werden geplaatst en de verhouding 11 : 8 gevonden werd, moeten deze verhoudingscijfers ook nog nader worden onderzocht.

Deze verhouding van 11 : 8 is als volgt verdeeld over de vier provincies (cijfers hier gemakshalve afgerond op duizendtallen):

	Huistaal		Verhouding
	Afr.	Eng.	Afr. - Eng.
Kaap die Goeie Hoop	461.000	297.000	3 : 2
Oranje Vrijstaat	168.000	26.000	6½ : 1
Natal	38.000	141.000	1 : 3½
Transvaal	452.000	318.000	3 : 2

Het Afrikaansch karakter van den Vrijstaat en het Engelsche karakter van Natal worden hierdoor wel voldoende belicht. In de Kaapprovincie kan Kaapstad, maar vooral het Oostelijk deel, dat van Port-Elizabeth en Oos-Londen uit in hoofdzaak door Engelsche kolonisten is bevolkt, en in de Transvaal de Rand met zijn goudmijnen als de voornaamste centra van Engelsch-sprekenden worden beschouwd.

Deze verdeling van de Afrikaansch- en Engelsch-sprekenden over het gebied van de Unie, zooals die voor 1936 geregistreerd is, kwam tot stand, nadat de navolgende „trek” van het platteland naar de stad heeft gevonden.

I Aantal. II Percentage.

Jaar	„Platteland”		„Stedelijke gebiede”		Rand ¹⁾
	I	II	I	II	
1904	525.880	47.09	590.926	52.91	—
1911	617.956	48.30	658.286	51.70	179.999
1918	654.932	46.06	766.849	53.94	—
1921	671.980	44.22	847.508	55.78	231.111
1926	701.425	41.82	975.897	58.18	256.260
1931	708.327	38.75	1.119.848	61.25	304.258
1936	696.471	34.76	1.307.386	65.24	402.223

¹⁾ De „Rand” afkorting voor Witwatersrand, omvat: Randfontein, Krugersdorp, Roodepoort, Johannesburg, Germiston, Boksburg, Benoni, Brakpan, Spring en Nigel.

Deze statistiek laat dus zien, hoe niet alleen in de laatste jaren de bevolkingstoename op het platteland meer verhoudingsgewijze achterblijft, doch de bevolking zelfs vermindert door het wegtrekken van plattelanders naar de steden, zelfs meer dan het geboorte-overschot kan goedmaken. Nu zijn deze cijfers in zooverre niet erg betrouwbaar, omdat volgens de Zuidafrikaansche telling als een „stedelik gebied” wordt aangemerkt een „gemeente” met meer dan 2000 inwoners.

Beschouwt men nu een van die kleinere gemeenten, zooals Burgersdorp of Wellington, die ieder niet meer dan 3000 inwoners hebben, dan kan men wel zeggen, dat volgens onze Europeesche begrippen deze dorpen als landelijk zijn aan te merken. Ja, zelfs een groote gemeente als Paarl met ongeveer 9000 inwoners is te vergelijken met een gemeente als Elst van denzelfden omvang. In de Paarl nu zijn talrijke boeren gevestigd; zooals Elst in de kersenstreek ligt, zoo ligt ook de Paarl in de streek van ooft- en wijnbouw.

Bovendien bedenke men dat iedere gemeente, die boven de 2000 inwoners komt, voortaan niet langer als „plattelandsch” maar als „stedelijk” geteld wordt; hetgeen in de statistiek wil zeggen dat óók de uit een vorige volkstelling aanwezige dorpsbevolking als „aanwas” voor de stedelijke gebieden in een volgende volkstelling wordt vermeld, zoodra de gemeente de 2000 inwoners overschrijdt.

Zuiver is deze statistiek dus niet wanneer men haar bekijkt volgens één bepaald jaar, wel echter wanneer men deze naar het historisch verloop beschouwt, omdat dan duidelijk blijkt, dat het platteland van 525.000 blanken in 1904 tot 696.000 in 1936 toenam, dus met ruim 30 %, terwijl in dienzelfden tijd de steden — en vooral de Rand, n.l. Johannesburg met zijn verschillende voorsteden — toenamen van 590.000 tot 1.307.000 dus met meer dan 120 %, de Rand in korten tijd zelfs van 179.999 in 1911 tot 402.225 in 1936, dus met meer dan 122 %.

De huistaal, die op het platteland en in de steden gesproken wordt, ziet men in onderstaand staatje. Wat te verwachten was, wordt nog eens duidelijk bewezen: platteland voor 84 % Afrikaansch, in de steden ruim de helft Engelsch, terwijl de vreemdelingen zich het meest in de steden, in het bijzonder den Rand vestigen. De zgn. twee-talige huisgezinnen komen nauwelijks op het platteland voor.

I Aantal. II Percentage.

Huistaal	„Platteland”		„Stedelijke Gebiede”		Rand	
	I	II	I	II	I	II
Engelsch	95.247	13.67	687.824	52.61	241.715	60.10
Afrikaansch	585.233	84.03	535.537	40.96	126.870	31.54
Afr. en Engelsch	4.879	0.70	45.532	3.48	15.270	3.80
Alle andere talen ...	—	1.60	—	2.95	—	4.56
	—	100.—	—	100.—	—	100.—

De cijfers van het taalgebruik in den huiselijken kring en van de taal-kennis moeten dus met dezen achtergrond worden gezien, nog niet kan worden uitgemaakt of deze verschuivingen een grooten invloed zullen uitoefenen. Een dergelijke invloed doet zich immers toch meestal pas volledig gelden in de tweede generatie, d.w.z. bij de kinderen van hen die van boer tot stedeling (in intellectueele beroepen, goudmijnen, industrie of handel) werden.

De bovenstaande statistiek van het taalgebruik in den huiselijken kring kan nog nader worden belicht door ook de cijfers van het onderwijs te bezien. In Zuid-Afrika worden de vakken n.l. hetzij door middel van het Engelsch („Engels medium”) of door middel van het Afrikaansch („Afrikaans medium”), onderwezen.

	Aant. leerl.	%	Lagere klassen	%	Sekond. klassen	%
Alleen Afrik. medium ..	217.650	57.72	191.435	59.95	26.215	45.40
Alleen Engelsch medium	134.538	35.68	110.574	34.63	23.964	41.50
Engelsch Afrikaansch en ander	24.875	6.60	17.314	5.42	7.561	13.10
	377.063	100.—	319.323	100.—	57.740	100.—

Deze statistiek ¹⁾ is dus voor de Afrikaansche zaak niet zoo heel erg gunstig. Er blijkt immers uit, dat door de groote meerderheid der Afrikaansch-sprekenden geen vervolg-onderwijs wordt genoten, zoodat in het voortgezet onderwijs de Engelsch-sprekende groep naar verhouding veel sterker is vertegenwoordigd. Bedenkt men, dat bij de Afrikaansch-sprekende gemeenschap een groote en kinderrijke arm-blankengroep is mee te tellen en anderzijds de Engelsch-sprekende groep veel kinderen van bestuursambtenaren en van vooraanstaanden in handel en nijverheid omvat, dan geeft deze statistiek tevens een inzicht in het maatschappelijk leven van de Unie.

In het compilatiewerk „An African Survey” door Lord Hailey (uitgegeven door het „Committee of the African Research Survey”, Oxford, 1938) wordt een alinea op blz. 1212 aan het tweetalig onderwijs in de Unie gewijd.

„In state schools the legislation of all the provinces, except Natal, lays down that primary instruction shall be given through the medium of the „home language”, in disputed cases the decision of the school inspector is final.

„After Standard IV parents may request that either or both languages be used as the medium instruction. The second

---

¹⁾ Deze cijfers zijn ontleend aan de tabel „Onderwijsmedium vir blanke leerlinge in laer- en uitgebreid-laerskole ingeskrywe, 1 Junie 1937”. Elders wordt als totaal aantal scholieren op 1 Juni 1937 het getal van 381.550 leerlingen vermeld.

language is to be taught as a subject to all children unless their parents expressly object. The Natal law allows parents to choose the language of instruction of their children in all forms or standards, and provides that the second language may be taught as a subject if the parents request ¹⁾. In all the provinces except Natal the majority of primary schools use Afrikaans as the medium of instruction, in Natal the Afrikaans-speaking pupils are a small minority. In the Union as a whole, however, the Afrikaans-speaking percentage of primary pupils was 57.8 in 1934. In 1934, of the secondary school pupils 18.7 per cent. were attending schools teaching in both languages, 47.1 per cent. schools with English as the medium, and 34.2 per cent. schools with Afrikaans".

De cijfers van bovenstaand staatje en die uit „An African Survey” kunnen naast elkaar gelegd worden. Dat geeft het volgende te zien:

Sekondêre klasse	1934 (Hailey)	1937 (Jaarboek)
Afrikaans medium	34.2	45.50
Engels medium	47.1	41.50
Eng. en Afr. medium	18.7	13.10
	100.—	100.—

Erg veel kan uit dit „vergelijkingsmateriaal” niet opgemaakt worden. In drie jaar tijd zou immers een tamelijk aanzienlijke verschuiving in het onderwijs ten gunste van het Afrikaansch tot stand gekomen zijn. Is dit wel zoo? Er kan alleen een negatieve slotsom getrokken worden: dat de ongunstige toestand, die uit het cijfer van 47.1 % Engelsch medium spreekt

¹⁾ „Ordinances 5 of 1921 (Cape), 13 of 1916 (Natal), 15 of 1930 (Orange Free State), 5 of 1911 (Transvaal)”.

(terwijl ongeveer 40 % slechts het Engelsch als huistaal bezigt!) blijkbaar aan het veranderen is. De cijfers kunnen juist zijn, aangezien immers in 1914 het Afrikaansch in de scholen werd toegelaten ¹⁾ en het van dit begin langs den weg van onderwijs-hervorming van laag tot hoog tot den tegenwoordigen toestand een lange weg geweest is.

Laat ons de hierboven gegeven statistiek van de huistaal nog eens nader bezien. Zooals wij opmerken, omvat deze statistiek *alle* leeftijden. Het betreft de huistaal:

Taal	Aantal Blanken	Percentage	Verhoudings- getal
Afrikaansch	1.120.770	55.93	11
Engelsch	783.071	39.08	8
Verskil	337.699		

¹⁾ W. E. G. Louw schrijft in zijn „De nieuwere Afrikaanse poëzie”: „Hier kan ook niet uitvoerig gewezen worden op de eigenaardige en soms zeer ingewikkelde verhouding tusschen het Hollandsch en het Afrikaansch in die jaren: vaak waren ze in strijd gewikkeld, maar vaker wapenbroeders tegen den gemeenschappelijken vijand. Het was een felle strijd: van beide kanten vielen tartende en fiere woorden. Om twee willekeurige voorbeelden te geven: in 1906 schreef nog *The Cape Times*, een toonaangevend dagblad in Kaapstad: „Afrikaans is the confused utterance of a half-articulated patois” en in 1913 telegrafeerde president Steyn aan het Kaapsche Taalfest de volgende historische woorden: „De taal van den veroveraar in den mond van den veroverde is de taal van slaven!”

„Dan volgen de groote overwinningen van het Afrikaansch: zijn toelating op de scholen in 1914, zijn erkenning door de Kerk 1916-1919, door de Universiteit in 1918, door den Staat voorloopig in 1918 en volledig door beide kamers van het parlement in gezamenlijke zitting in 1925”.

Volgens voorloopige cijfers, alleen in de dagbladen gepubliceerd — hoewel afkomstig van het Uniekantoor voor Census en Statistiek — is dit verschil als volgt in de blanke bevolking verdeeld:

Leeftijd	Huistaal Afrik.	Huistaal Eng.	Vershil
0-7 jaar	195.000	90.000	105.000
7-21 jaar	343.000	187.000	156.000
21 en ouder	582.000	506.000	76.000
	1.120.000	783.000	337.000

Hieruit ziet men dus dat in 1936 de bevolkingsaanwas in verhouding in sterker mate plaats vond onder de Afrikaansch-sprekenden dan onder de Engelsch-sprekenden. Ook al zou hiervan door de de-nationalisatie nog het een en ander teloorgaan, dan toch zijn deze cijfers onder de jeugd veel gunstiger dan de boven gevonden verhouding 11 : 8, immers onder de 7 jaar is de verhouding ruim 17 : 8 en voor de leeftijden van 7 tot 21, 15 : 8, terwijl bij de ouderen, de categorie boven de 21, de verhouding is: 9 : 8.

Deze statistiek is vanwege de leeftijdsverschillen moeilijk te vergelijken met de bovenstaande statistiek over de voertaal bij het onderwijs.

Dat het Afrikaansche kind in het algemeen thans wel zal worden opgevoed door middel van het Afrikaansch als onderwijstaal ¹⁾ schijnt te mogen worden aangenomen. Immers de verhouding van 191.000 Afrikaansch medium en 110.000 Engelsch medium, eventueel vermeerderd met 17.000 tweetalig onderwijs klopt wel zoo wat met de hierboven gegeven statis-

¹⁾ De opleiding tot arts en ingenieur is nog steeds niet geheel in het Afrikaansch te verkrijgen, hoewel pogingen in het werk worden gesteld hier afdoende verbetering in te brengen.

tiek, maar dat is dan eigenlijk ook alles. Een duidelijk beeld krijgen we uit deze cijfers zeker niet. Wel bestaan er over dit onderwerp twee monographieën ¹⁾, maar deze bevatten slechts spaarzaam cijfers en zijn bovendien alweer van ouderen datum. Voor het doel, waarvoor ik deze boeker raadpleegde, schoten deze tekort, omdat zij beide in 1926 verschenen, een jaar nadat Afrikaansch bij de wet tot officieele taal verklaard was, een feit dat in de jaren onmiddellijk daarna van grooten invloed zou zijn, o.m. ook op onderwijsgebied. In landen, waar het onderwijs, gezien de bevolkingssamenstelling, in twee of meer talen gegeven moet worden, is het in het algemeen uiterst moeilijk betrouwbare cijfers over het onderwijs te verkrijgen, een gevolg waarschijnlijk van het feit dat de regeering meestal in de onderwijs-politiek een bepaald einddoel nastreeft. In Zuid-Afrika is dit einddoel: kennis van de twee talen. Daarom is het van belang te weten of reeds op een jeugdigen leeftijd, onder de 12 jaar, de tweede taal wordt aangeleerd, of dat het kind tot het 12de jaar alle vakken door middel van zijn huistaal onderwezen krijgt. Op deze vragen is bij het beschikbare materiaal geen bevredigend antwoord te geven.

Dit lijkt in tegenspraak met hetgeen door Lord Haley gezegd werd, nl. dat bij provinciale ordonnanties is bepaald in welke taal onderwezen moet worden. Taalwetten in twee- of meer-talige staten zijn bijna steeds zorgenkinderen en steenen des aanstoots. Reeds eerder hebben wij prof. Serton's artikel aangehaald: „de theoretische rechten van het Afrikaansch moeten dan ook voet voor voet in de practijk veroverd worden”. Ware dit niet zoo, dan zou feitelijk de onderwijstaal-statistiek parallel

---

¹⁾ A. J. Aucamp, Bilingual education and nationalism with special Reference to South Africa, Pretoria, 1926.

C. H. Schmidt, The language medium question, the relation between language and thought as illustrated by the experience of teaching through a foreign medium, Pretoria 1926.

loopen met de huistaal-statistiek. In het verleden was dit zeker niet zoo, voor het heden zou men mogen besluiten dat het Afrikaansch aangekomen schijnt op de plaats, waarop het van rechtswege aanspraak mag maken.

Over nog een vraagstuk moet ik thans iets zeggen. Het bovenstaand onderzoek naar de bevolkings- en taalverhoudingen binnen de Unie van Zuid-Afrika werd naar vele zijden belicht. De vraag zou kunnen opkomen of deze ontwikkeling, zooals ik die heb trachten te schetsen, onder alle omstandigheden plaats zal vinden, dus met name het vermeerderend gewicht van het Afrikaansch en de verschuiving in de verhouding tusschen de twee blanke bevolkingsgroepen.

Welken invloed heeft de volkstrek op deze ontwikkeling? Komen er veel Engelsch-sprekenden binnen die de schaal naar Engelschen kant gunstig beïnvloeden? En hoe staat het met de emigratie? Zijn de Unieburgers die zich in naburige gebieden vestigden Afrikaansch-sprekenden? De statistiek die hier volgt, geeft daarop geen direct antwoord (zie tabel).

Nu leert de ervaring, dat de immigranten voor het grootste deel getrokken zijn naar de steden. Slechts een klein percentage (in 1925 9 %, in 1936 bijna 19 %, in 1938 13,5 %) was Hollandsch-sprekend (de Nederlanders). De anderen zullen naast hun eigen taal alleen Engelsch hebben aangeleerd. Tot nu toe heeft dit de bestaande verhoudingen niet noemenswaard kunnen beïnvloeden.

Anders zou het worden, wanneer het aantal Engelschen, cultuurbewuste Britten, zou blijven toenemen in het tempo, dat mogelijk werd toen de Wet op Vreemdelinge in 1937 werd ingevoerd. Wèl werden door deze wet minder assimileerbare elementen, maar ook de zeer assimileerbare Nederlanders geweerd en bovendien de Engelschen ongecontroleerd toegelaten. Over deze kwestie verwijs ik naar hetgeen in het maandblad „Zuid-Afrika” de laatste jaren is verschenen.

IMMIGRANTEN.

Jaar	Britten	Z.-Afrik.	Neder-landers	Duitschers	Andere W.-Europ.	Oost-Europ. (Slaviërs)	Zuid-Eur.	N.-Amerik.	Anderen	Totaal
1925	3.400	1	122	282	156	1.239	144	78	7	5.428
1926	4.094	1	147	355	291	1.366	231	76	15	6.575
1927	3.681	1	168	429	232	1.709	307	70	2	6.598
1928	3.609	1	225	402	222	2.180	273	98	41	7.050
1929	3.542	1	443	436	402	2.448	390	132	102	7.895
1930	2.951	1	124	505	193	1.750	308	68	5	5.904
1931	2.431	1	94	416	138	828	156	70	7	4.140
1932	1.596	1	66	496	126	636	115	59	4	3.098
1933	1.484	1	113	672	97	480	135	49	1	3.031
1934	2.392	1	113	1.057	137	603	296	100	4	4.702
1935	3.430	1	631	1.091	192	544	445	146	21	6.500
1936	3.581	1	2.058	3.597	310	671	487	127	9	10.840
1937	4.492	1	1.350	1.212	183	359	236	92	3	7.927
1938	5.017	1	770	733	251	252	273	133	6	7.435
	45.700	1	6.424	11.683	2.930	15.065	3.796	1.298	227	87.123

EMIGRANTEN.

Jaar	Britten	Z.-Afrik.	Neder-landers	Duitschers	Andere W.-Europ.	Oost-Europ. (Slaviërs)	Zuid-Eur.	N.-Amerik.	Anderen	Totaal
1925	2.296	1.723	42	123	118	48	69	62	2	4.483
1926	1.700	1.812	45	68	63	28	44	38	1	3.799
1927	1.512	2.205	13	82	62	46	34	33	1	3.988
1928	1.331	2.511	40	92	43	62	30	17	1	4.127
1929	1.141	2.111	39	87	43	73	59	44	1	3.597
1930	1.455	2.559	130	100	151	121	49	58	1	4.623
1931	1.081	1.217	136	68	71	69	26	29	1	2.697
1932	1.120	852	98	58	85	35	63	28	1	2.339
1933	753	800	30	77	50	45	47	27	1	1.829
1934	1.073	427	29	88	83	15	34	18	1	1.767
1935	699	847	59	86	55	36	59	23	1	1.865
1936	1.047	1.338	68	94	76	25	36	32	1	2.716
1937	1.269	2.155	44	96	28	25	71	27	1	3.716
1938	1.365	2.243	96	131	54	38	51	42	2	4.022
	17.842	22.800	869	1.250	982	666	672	478	9	45.568

Overigens kan de assimileerbaarheid van de reeds vroeger ingekomenen gemeten worden naar het staatje van het taalgebruik door de immigranten, dat hieronder nog zal worden behandeld. Daaruit blijkt, dat bijna de helft van de 6.387 in Nederland geboren Nederlanders, nl. 2.479, het Nederlandsch niet meer als huistaal bezigen. Zij spreken reeds de taal van het land, hoewel nog 3.009 de Nederlandsche nationaliteit bezitten.

EMIGRANTEN 1925-1938.

Jaar	Over zee	Over land	Door de lucht	Totaal
1925	3.375	1.108	1	4.483
1926	2.526	1.270	1	3.799
1927	1.773	2.215	1	3.988
1928	1.400	2.727	1	4.127
1929	1.222	2.375	1	3.597
1930	1.557	3.066	1	4.623
1931	1.416	1.281	1	2.697
1932	1.795	542	2	2.339
1933	1.151	669	9	1.829
1934	1.124	636	7	1.767
1935	1.168	688	9	1.865
1936	1.350	1.354	12	2.716
1937	1.291	2.404	21	3.716
1938	1.424	2.577	21	4.022

En de emigranten? Van de 45.568 emigranten uit de Unie gedurende het tijdvak 1925 t/m 1938 waren 22.800 geboren Zuidafrikaners. Aangenomen, dat dit allen Afrikaansch-sprekenden zijn, wat onjuist is, dan beteekent hun vertrek toch nog geen noemenswaardige verzwakking van het Afrikanerdom. Zij blijven in elk geval in de naburige gebieden, veelal Rhodesië en Zuidwest-Afrika, hun taal getrouw. Men zie

hierbij de verdeeling van de emigranten in degenen die overzee gingen en die de Unie via de landsgrenzen verlieten.

Wanneer men een overzicht wil krijgen van hetgeen de in- en uitwijking voor den groei der blanke Unie-bevolking beteekent, dan kan men de volgende eenvoudige berekeningen maken:

De blanke bevolking bedroeg volgens census 1936	2.003.857
De blanke bevolking bedroeg volgens census 1926	1.677.322
Totale toename van 1926 tot 1936	<u>326.535</u>

De cijfers van in- en uitwijking zijn niet geheel vergelijkbaar met de bovenstaande. De volkstellingen worden steeds in de eerste week van Mei gehouden, terwijl de statistiek het kalenderjaar omvat. Dit kleine verschil niet in aanmerking genomen, komt het volgende te zien:

Totale toename van 1926 tot 1936	326.535
Tusschen 1 Jan. 1926 en 31 Dec. 1935 geëmigreerde blanken (met Zuid-Afrikaansch burgerrecht)	15.341
Tusschen 1 Jan. 1926 en 31 Dec. 1935 geëmigreerde blanken (anderen dan bovengenoemde)	<u>15.290</u>
Onzuivere toename :	357.166
Tusschen 1 Jan. 1926 en 31 Dec. 1935 geïmmigreer- de blanken van alle nationaliteiten	<u>55.493</u>
Zuivere toename door geboorte-overschot	<u>301.673</u>

Men ziet dus dat in de bovengenoemde tien jaar de toename door immigratie zich verhoudt tot het geboorteoverschot als 1 : ruim 5. Bij deze berekening werd aangenomen dat de blanke, die tusschen 1926 en 1936 stierf, vervangen werd door een in het land zelf geborene. Daar in 1926 14.8 % en in 1936 12.36 % der blanke bevolking niet in Zuid-Afrika zelf geboren was, ziet men dat de immigratie in verhouding tot

het aantal geboorten zelfs kleiner is dan het boven berekende verhoudingscijfer.

Van de 2.003.857 blanke inwoners van de Unie in 1936 zijn binnen de Unie van Zuid-Afrika geboren 1.755.338 blanken of 87,60 percent en buiten de Unie van Zuid-Afrika (dus door immigratie aldaar woonachtig geworden) 247.584 of 12,36 percent. In 1911 was het aantal buiten de Unie geboren nog 20,37 percent of juist iets meer dan $\frac{1}{5}$ van de totale blanke bevolking van de Unie. (In 1904, 25,6 % (volgens dr. J. Paul), in 1926 14,8 %).

Van de niet in de Unie geboren komen bijna 10.000 uit Suid-Wes-Afrika, Basoetoland, Swasieland, Beetsjoeanaland, Suid- en Noord-Rhodesië. Ongetwijfeld zullen dezen toch het Zuiden van Afrika als hun vaderland beschouwen. Van 146.848 van deze 247.584 stond de wieg in Engeland, Schotland, Wales en Ierland. Men bedenke, dat deze cijfers uit 1936 zijn en dat dus de laatste jaren van vrije Britsche tegenover beperkte Europeesche continentale immigratie in dit cijfer nog niet medespreken.

Hieronder laten wij een staatje volgen van de landen, waaruit van deze 247.584 de meeste geboorteplaatsen zijn opgeteekend (alléén landen met meer dan 1000 worden genoemd):

Vereenigd (Britsch) Koninkrijk .	146.848
Rusland	16.208
Duitschland (met Oostenrijk) ...	14.347
Litauen	13.273
Nederland	6.387
Australië	6.351
Polen	4.252
Letland	3.452
Italië	2.001
Griekenland	1.874
Vereenigde Staten van Amerika	1.759

Britsch Indië	1.494
Noorwegen	1.403
Nieuw Zeeland	1.172
Frankrijk	1.043

Legt men de maatstaven aan van de *Unie Nasionaliteit en Vlae Wet No. 40* van 1927 (in werking getreden op 31 Mei 1928) dan kan echter verklaard worden, dat: „byna 98 persent van die blankes by die 1936-sensus opgemeem was Unieburgers, 96 persent weens geboorte of domicilie en 2 persent deur naturalisasie”, 2 % is slechts vreemdeling.

Op de 12,36 % niet in Zuid-Afrika geborenen is dus ongeveer 10 % door het feit van de domicilie of door naturalisatie Unieburger geworden, terwijl voor ongeveer 2 % de dag van immigratie nog niet lang genoeg verjaard was door middel van de domicilieering Unieburger te worden.

Van deze 12,36 % spreken (volgens de volkstelling van 1936) nog maar weinigen hun taal. Wij zien dit hieronder duidelyk:

	Geboren in het land, welks taal zij spreken	Huistaal in 1936	% v. totaal d. huistalen binnen de Unie gesproken	Nationa- liteit in 1936
Duitsch	14.347	17.810	0.89	8.407
Jiddisch	—	17.684	0.88	m. Oostenr.
Nederlandsch ...	6.387	3.908	0.19	3.009
Grieksch	1.874	1.918	0.10	1.232
Portugeesch	???	1.743	0.09	1.772
Italiaansch	2.001	1.679	0.08	1.280
Fransch	1.043	1.445	0.07	493
Andere talen ...	—	2.773	0.14	—
Onduidelyke antwoorden ..	—	645	0.03	—
	—	49.605	2.47	—

Volgens bovenstaand overzicht en na vergelijking met ons vorige zien wij dus dat enkele personen méér Grieksch spreken, dan zij, die in Griekenland geboren zijn, maar niettemin bezit nog maar $\frac{2}{3}$ der Grieken hun Grieksche nationaliteit. Dat Fransch en Portugeesch meer gesproken worden dan uit de statistiek van de geboorteplaatsen zou zijn af te leiden, komt hoogstwaarschijnlijk alleen reeds voort uit het feit, dat deze beide volken in de statistiek te veel gesplitst zijn over hunne resp. koloniale bezittingen. Voor Portugal is zulks zelfs zeer verklaarbaar door de gemeenschappelijke grens van Transvaal met Portugeesch Oost-Afrika.

De Joodsche inwijking, die vooral omstreeks 1920 en volgende jaren heeft plaats gehad, om na 1933 opnieuw versterkt op te treden, omvat in hoofdzaak personen geboren in Rusland, Polen, Letland, Litauen, Oostenrijk, Duitschland, die blijkbaar voor een klein deel nog Duitsch en voor een groot deel Jiddisch zijn blijven spreken, hoewel aangenomen mag worden, dat meer dan 50 % thans reeds volkomen verengelscht is en thuis Engelsch spreekt. De grootste toename van Joden, zooals wij boven zagen, heeft wel te Johannesburg plaats gehad.

Ongeveer 2 % der totale blanke Unie-bevolking bezit het Unieburgerschap niet, slechts iets meer dan 2 % spreekt thuis een andere taal dan het Engelsch of het Afrikaansch.

Wanneer ik tenslotte mijn oordeel over de uitkomsten van mijn onderzoek wil geven, dan kan ik als het belangrijkste vermelden, dat, indien de Afrikaansch-sprekende gemeenschap er in slaagt haar bevolkingstoename politiek en maatschappelijk tot gelding te brengen, Zuid-Afrika een Dietsch-Afrikaansche toekomst tegemoet gaat. Indien door den uitslag van dezen oorlog het beeld der immigratie niet volkomen gewijzigd wordt, dan zal te verwachten zijn, dat in toenemende mate de twintigste eeuw op de een of andere wijze zal te zien geven een versmelten van het Engelsch element met het Afrikaansche, te vergelijken met

hetgeen zich in de historie heeft afgespeeld met het opnemen der Hugenoten (Fransch-sprekenden) en andere elementen in de Hollandsch-sprekende gemeenschap van de zeventiende en achttiende eeuw.

Voorspellen hoe deze ontwikkeling zal, zelfs hoe zij kan verlopen, waag ik niet. Wel heb ik door het bovenstaande, naar ik meen een kleine bijdrage geleverd tot de vraag: welke mogelijkheden zullen het verloop bepalen. Daartoe heb ik eenig licht laten schijnen op de verhouding blanken — niet-blanken, stad en platteland, de verengelsching door middel van het onderwijs en den omvang van de immigratie. Tot juist begrip van het verloop der ontwikkeling zal men telkens weer nieuwe gegevens zoodra deze beschikbaar komen, moeten toetsen aan de behandelde.

II.

ENKELE OPMERKINGEN OVER DE TAAL- VERHOUDINGEN IN ZUIDWEST-AFRIKA.

In het vorige hoofdstuk was het doel na te gaan hoe de verhouding Afrikaansch-Engelsch in de Unie van Zuid-Afrika was en zich in het jongste verleden ontwikkelde. Ten deele kon de toekomst mede belicht worden, hoewel uiteraard eerder ontwikkelingsmogelijkheden, dan zekerheden konden worden vermeld. De ontwikkeling van de blanke bevolking van Zuidwest-Afrika valt lastiger te overzien. Cijfers over de gesproken talen zijn moeilijk te krijgen, zoodat ik me wat dit onderdeel van het Zuiden van Afrika betreft, bepaald heb tot een onderzoek naar de samenstelling van de bevolking, dat interessante bijzonderheden opleverde.

In 1921 waren er 19.432 en in 1926 23.453 blanke inwoners van Zuidwest-Afrika, in 1936 30.677. De veronderstelling dat de grafische voorstelling van deze bevolkingstoename uitsluitend een opgaande lijn vertoont, is niet juist. Volgens ambtelijke schattingen werd berekend, dat in 1931 een bevolking van 18.300 mannen en 14.500 vrouwen, tezamen dus 32.800, de blanke bevolking van Zuidwest-Afrika vormden. Het aantal vrouwen en meisjes daalde niet noemenswaard tot het cijfer van 14.113 in 1936, maar het aantal jongens en mannen daalde tot het cijfer van 16.564, dus met ruim 1700. De crisis, die in het najaar van 1929 begon, had voor Zuidwest-Afrika dit resultaat, terwijl toen de economische toestand omstreeks 1934 weer verbeterde, de bevolking eerst in 1935 en later weer en toen nog slechts weinig door immigratie toenam.

Wat de huistaal betreft, geeft het Boekdeel IV van het Census-verslag 1936 het volgende:

De daar gegeven statistiek luidt volledig als volgt:

I Aantal blanken. II Percentage.

	Stedelijk		Plattelandsch		Totaal	
	I	II	I	II	I	II
Afrikaansch	4.451	37.6	13.637	72.4	18.088	59.0
Duitsch	5.172	43.7	4.462	23.7	9.634	31.4
Engelsch	1.806	15.2	599	3.1	2.405	7.8
Engelsch en Afr.	245	2.1	33	0.2	278	0.9
Andere en ongespec.	165	1.4	107	0.6	272	0.9
	11.839	100.—	18.838	100.—	30.677	100.—

Das deutsche koloniale Jahrbuch 1940 geeft als cijfers van de volkstelling van 1936 nog het volgende:

	boven 21 jr.	beneden 21 jr.	Totaal
Geboren Zuid-Afrikaners ...	9.729	11.394	21.123
Genaturaliseerde Zuid-Afrikaners	4.573	1.274	5.847
Geboren Britten	26	2	28
Genaturaliseerde Britten	28	2	30
Rijksduitschers	2.529	955	3.284
Overige blanken	292	73	365
	16.977	13.700	30.677

De bewerker van deze afdeeling, dr. August Marcus, merkt hierbij op, dat deze statistiek de personen van Duitse afkomst niet voldoende tot uitdrukking brengt. De kinderen van Duitse ouders worden als „geboren Zuid-Afrikaners” opgevoerd. Hij komt dan tot de volgende getallen: 12.472 (40,7 %) Rijksduitschers, genaturaliseerde Zuid-Afrikaners van Duitse afkomst, waarnaast dan ongeveer 17.850 Zuid-Afrikaners

(57.3 %) (hier in den zin van Unieburgers), 97 Britten (0.3 %) en 528 overige blanken wonen (1.7 %).

De bekende schrijver over Zuidwest, Blumhagen ¹⁾, maakt ongeveer dezelfde opmerking als dr. August Marcus hierboven. Hij zegt: „Die mit 5847 Köpfen angegebene Gesamtzahl der „naturalisierten Südafrikaner“ ist irreführend. Es sind die nach dem 15. Sept. 1924 geborenen Kinder der naturalisierten Deutschen, die ebenso wie ihre Eltern doppelstaatig sind, als „Südafrikaner“ gezählt worden. Es handelt sich ebenso um ein fragwürdiges, für Uneingeweihte undurchsichtiges statistisches Manöver, um die Zahl der Deutschstämmigen niedriger erscheinen zu lassen, als sie tatsächlich ist. Die vorletzte amtliche Zählung vom Mai 1926 gibt die Zahl der „naturalisierten Briten“ mit 7193 an. Der Anteil der Deutschstämmigen an der gesamten weissen Bevölkerung wird auf 40 % geschätzt“.

Ter verduidelijking moge hier nog iets uit Blumhagen worden aangehaald, opdat de positie van de Duitschers beter tot haar recht komt:

„Die deutsche Bevölkerung des Mandatsgebiets Südwestafrika kann in Hinblick auf die Auswirkungen der Naturalisationsgesetze in drei Gruppen eingeteilt werden.

„Die erste und der Zahl nach stärkste Gruppe umfasst die

---

¹⁾ Hans Ernst Blumhagen, Die Doppelstaatigkeit der Deutschen im Mandatsgebiet Südwestafrika und ihre völkerrechtlichen Auswirkungen. Mit Geleitwort von General-konsul Karlowa. Berlin 1938 (verschenen in de serie : Koloniale Fragen im Dritten Reich).

Deze schrijver bespreekt uitvoerig de vier op zijn onderwerp betrekking hebbende wetten: Wet no. 30 van 1924: The South West Africa Naturalisation of Aliens Act; Wet no. 18 van 1926: The British Nationality in the Union and Naturalisation and Status of Aliens Act (vervangende de tot dan geldende Wet no. 4 van 1910: Naturalisation of Aliens Act); Wet no. 40 van 1927: The Union Nationality and Flag Act en de Wet no. 27 van 1928: The Naturalisation of Aliens (South West Africa) Act.

vorstehend erwähnten deutschen Staatsangehörigen, die auch noch im Besitz des britisch-südafrikanischen Bürgerrechts sind. „Die zweite Gruppe umfasst alle Deutschen, die nach dem Kriege in Südwestafrika verblieben und von dem in Naturalisationsgesetz von 1924 gewährten Verzichtsrecht auf das britische Bürgerrecht Gebrauch gemacht hatten. Sie blieben daher deutsche Staatsangehörige.

„Zu der dritten Gruppe gehören alle nach dem Kriege eingewanderten Deutschen, die auch nur die deutsche Staatsangehörigkeit besitzen. Die deutschen Staatsangehörigen der beiden letzten Gruppen können jederzeit das britische Bürgerrecht erwerben, wenn sie die Voraussetzungen des Naturalisationsgesetzes von 1926 erfüllen. Erforderlich ist aber ein für jeden einzelnen Fall zu stellender besonderer Einbürgerungsantrag. Wenn ein deutscher Staatsangehöriger auf Grund eines solchen Antrages das britische Bürgerrecht erwirbt, verliert er damit zwangsläufig gemäsz par. 25 Staatsang. Ges. von 1913 seine deutsche Staatsangehörigkeit“.

Paul Barth zegt in zijn werk „Südwestafrika“ (Verlag Meinert, Windhoek, 1926), dat tot ondertitel heeft „wirtschaftlicher Ratgeber und allgemeine Anleitung, besonders für Auswanderungslustige“ nog het volgende:

„Von den im Lande befindlichen Deutschen sind durch Proklamation vom 15. September 1924 alle diejenigen zu britischen Untertanen naturalisiert worden, die gegen eine solche Naturalisation bis zum 15. März 1925 keinen Einspruch erhoben hatten. Dies haben nur etwa 300 Männer getan, so dasz etwa 2700 Männer der alteingesessenen Bevölkerung mit dem März 1925 britische Untertanen wurden. Sie haben damit das Wahl- und Mitbestimmungsrecht für die zu erwartende Selbstverwaltung erworben“.

Het Unie-Jaarboek 1939 geeft over deze aangelegenheid andere cijfers dan de heer Barth. „Die finale lyste van persone wat op

hierdie wyse genaturaliseer is, toon aan dat uit 'n totaal van 3.489 persone wat daarvoor in aanmerking gekom het, 3.261 Britse nasionaliteit aanvaar het. Die Wet op Naturalisasie van Vreemdelinge (Suidwes-Afrika), No. 27 van 1928, het voorsiening gemaak vir die naturalisasie van die kinders van persone wat ingevolge Wet No. 30 van 1924 genaturaliseer is. Die finale lyste toon aan dat 2.472 persone ingevolge voornoemde Wet genaturaliseer is”.

De cijfers van dr. Marcus, Paul Barth en het Unie-Jaarboek laten wel zien hoe moeilijk het is zich een zuiver beeld van den toestand te vormen. Voor mijn onderzoek is het hier voldoende om te weten, dat dr. Marcus, een Duitsche schrijver van gezag, tot een percentage van 57,3 % komt voor Unie-burgers in Zuidwest (buiten de in 1925 automatisch genaturaliseerde Duitschers). Eerder in mijn artikel kwam ik tot het feit, dat 59 % der blanke bevolking van Zuidwest-Afrika thuis Afrikaansch spreekt. Een miniem verschil dus. Een andere Duitsche schrijver, dr. Paul Leutwein, een zoon van den voor de geschiedenis van Duitsch-Zuidwest-Afrika zoo bekenden gouverneur en later ook kommandeur, Theodoor Leutwein, die trouwens zelf ook een koloniaal publicist is, geeft in zijn boekje *Die deutsche Kolonialfrage* (Safari-Verlag, Berlin, 1937) enkele cijfers van de bevolking van de verschillende Duitsche koloniën. Voor Duitsch-Zuidwest-Afrika in 1914 geeft hij een blanke bevolking op van 14.830. Dr. E. G. Jacob geeft in het door hem bewerkte *Deutsche Kolonialpolitik in Dokumenten* (Leipzig, 1938) een cijfer van 14.800 blanken in 1914, waarvan volgens dezen schrijver 12.300 Duitschers en bijgevolg 2.500 niet-Duitschers waren. Van deze Duitschers maakten 1870 deel uit van de „Schutztruppe” en 550 behoorden tot de „Polizeitruppe”. Wanneer men deze politie en deze militairen van de kolonisten afzondert, dan komt men tot een getal van 9880 Duitsche kolonisten en 2500 blanke kolonisten van andere

nationaliteit. Dit alles werd vastgesteld voordat de oorlog van 1914 begon.

Volgens den schrijver M. R. Gerstenhauer (in zijn boek *Volk, Staat und Sendung Südafrikas*, Berlin 1939) bestond in 1891 de Duitsche kolonie Duitsch-Zuidwest-Afrika uit een blanke bevolking van 539 zielen, waarvan 50 voor bewakingsdoeleinden en in 1903 was dit aantal reeds vermeerderd tot 4640 zielen, waarvan 939 voor bewakingsdoeleinden. Volgens dezen schrijver zijn de 2420 leden van de corpsen „Schutztruppe” en „Polizeitruppe”, 1200 beambten en 1200 „ongewenschten” door den mandaathouder, aangewezen door den Volkenbond, gerepatriëerd, terwijl bovendien nog 1450 personen het land verlieten. Volgens deze ruwe schatting bleven dus ongeveer 6000 Duitsche kolonisten over, waar tegenover slechts 2500 niet-Duitschers.

Vergelijken wij de cijfers van dr. Jacob met die van dr. Markus hierboven aangehaald, dan kunnen wij dus vaststellen, dat de Duitsche kolonisten van 9880 in 1914, na een inzinking dadelijk na den oorlog tot wellicht een 6000, toenamen tot 12.472 in 1936, terwijl alle andere blanke kolonisten (Unieburgers inbegrepen) van 2500 in 1914 toenamen tot 18.475 in 1936. Deze cijfers geven een blik op den omvang van het belang, dat de mandaathouder, de Unie van Zuid-Afrika, bij Zuid-West gekregen heeft. Over het denkbeeld om Zuid-West als vijfde provincie aan de Unie toe te voegen, zullen wij hier zwijgen. Het verloop der huidige krijgsverrichtingen zal daar te zeer invloed op hebben.

III.

TAALVERHOUDINGEN BIJ DE GEKLEURDE BEVOLKING VAN DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.

In het eerste hoofdstuk werden de taalverhoudingen bij de blanke bevolking van de Unie van Zuid-Afrika behandeld, zoodat dit hoofdstuk daarbij aansluit. De tabellen, opgemaakt op grond van de volkstelling van 5 Mei 1936, houden zich, wat het onderwerp talenkennis en huistaal betreft, alleen bezig met de kleurlingen en de Aziaten, dus niet met de naturellen. Aangezien ik mij in onderstaand artikel beperk tot mededeelingen uit het Boekdeel IV, Tale, (Offisiële en huistale wat gepraat word deur die blanke, asiatische en kleurling bevolking), uitgegee op gesag deur die staatsdrukker, Pretoria, 1939, kan ik over de naturellen geen opmerking maken. Het zou mijns inziens een zeer omslachtige arbeid zijn aan iederen naturel van de bijna 6.000.000 afzonderlijk de vragen betreffende talenkennis en huistaal te stellen. De uitkomst zou vermoedelijk alleen bevestigen wat ieder weet: de naturel, die door huisarbeid, in de nijverheid of in den mijnbouw met blanken in aanraking komt, leert gaandeweg, naast de naturellentaal, die hij gewoon is thuis te spreken, de taal dezer blanken. In de Unie van Zuid-Afrika is deze of het Afrikaansch of het Engelsch.

Het taalgebruik, waarvan hier sprake is, is het best te vergelijken met pasmunt, woorden en zinnen, erg diep gaat de kennis van Engelsch of Afrikaansch bij de meesten niet. Toch is de vraag welke taal, hetzij Engelsch, hetzij Afrikaansch, het bij

den naturel tenslotte winnen zal als omgangstaal-met-de-blanken ook voor den Afrikaner van veel belang. Beschouwingen over dit vraagstuk zouden hier echter te veel plaatsruimte vragen en hooren ook veeleer thuis bij een overzicht van de verhouding blank-zwart in het algemeen.

De statistiek over de talenkennis en de huistaal van de Aziaten geeft eigenlijk geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen, zij spreekt voor zich zelf. Heel duidelijk ziet men dat de huistaal der Aziaten of Indiërs een der Indische talen is, maar dat door hun beroep (handelslieden en koelies) en door hun intelligentie velen hetzij een, hetzij beide officieele talen der Unie, Afrikaansch en Engelsch, kunnen begrijpen en spreken.

Duidelijkheidshalve volgt voor de Aziaten hieronder eerst een overzicht van de huistaal:

Huistaal	Provincie				
	Kaap	Natal	Transv.	O.V.S.	Unie
Tamil	3.306	75.739	4.686	—	83.731
Hindi	1.553	56.480	2.228	6	60.276
Telegu	406	24.453	218	—	25.077
Gujarati	1.417	11.235	12.756	—	25.408
Urdu	1.035	11.460	1.347	—	13.842
Andere Indische talen	312	2.778	1.197	16	4.303
Chineesch	678	67	1.587	—	2.332
Japaneesch	17	109	8	—	134
Europeesche talen	1.289	1.035	1.217	6	3.547
Andere talen	29	75	94	—	198
Ongespecificeerd	466	221	155	1	843
	10.508	183.661	25.493	29	219.691

Men ziet hieruit welk een gering percentage personen van Aziatische afkomst een Europeesche taal als huistaal bezigt! Een hoog percentage van deze bevolkingsgroep kent echter Engelsch of Afrikaansch, dit leert ons het volgende staatje (geheele Unie):

Talenkennis	Onder 7 jaar		7 jaar en ouder		Totaal
	Aantal	%	Aantal	%	
Eng. en Afr. beide	1.552	3,05	19.507	11,55	108.613
Engelsch	5.693	11,20	77.326	45,80	
Afrikaansch	1.969	3,87	2.566	1,52	
geen van beide	27.091	53,27	68.184	40,39	95.275
ongespecificeerd	14.549	28,61	1.254	0,74	15.803
	50.854	100,00	168.837	100,00	219.691

Hoewel men op het eerste gezicht zou aflezen dat ongeveer 50 % Engelsch of Afrikaansch kan spreken, is dit percentage in werkelijkheid hooger. De kinderrijkdom der Aziaten (50.000 kinderen onder de 7 jaar, tegenover 168.000 personen boven de 7 jaar!) springt dadelijk in het oog, maar de ouders hebben het volkstellingsformulier voor deze kinderen ingevuld met een „daar kan nog alles uit groeien”-gedachte. In de bovenstaande statistiek beïnvloeden zij aldus ten ongunste het cijfer van degenen, die een of beide officiele talen aanleeren en op een leeftijd, waarop men naar waarheid van taalkennis spreken kan, inderdaad ook nut kunnen hebben van de kennis van aangeleerde vreemde talen.

Aangezien de Aziaten overwegend in Natal wonen, ligt het voor de hand dat de aangeleerde vreemde taal meestentijds uitsluitend het Engelsch zal zijn.

Terwijl men uit het huistaalgebruik bij de Aziaten bovendien de voor de hand liggende gevolgtrekking kan maken, dat zij een gemeenschap op zich zelf vormen, naast die der blanken, hebben van oudsher de kleurlingen, hoewel een aparte sociale groep vormend, steeds meer aangeleund tegen de maatschappij der blanken, in hoofdzaak in de westelijke Kaapprovincie. Wanneer zij optreden in den Vrijstaat, Transvaal of Natal, dan richten zij zich naar de in die gebieden heerschende meerderheid. De staatjes hieronder bewijzen dat:

Talenkennis der kleurlingen	onder 7 jaar		7 jaar en ouder		Totaal
	Aantal	%	Aantal	%	
Afrik. en Eng.	15.881	9,33	222.886	37,18	238.767
Engelsch	5.843	3,44	16.128	2,69	21.971
Afrikaansch	102.053	59,98	357.582	59,64	459.635
geen van beide	826	0,49	1.511	0,25	2.337
ongespecificeerd	45.536	26,76	1.415	0,24	46.951
	170.139	100,00	599.522	100,00	769.661

Wanneer deze cijfers van de Unie gesplitst worden over de vier provincies krijgt men het volgende beeld te zien:

Provincie	Totaal Aantal	Twee- tal.	Eng.	Afr.	Perct. Afr.
Kaapprovincie	682.248	202.174	10.580	427.364	62 %
O. Vrijstaat	17.943	2.904	190	13.779	77 %
Natal	18.629	5.958	9.582	1.150	6 %
Transvaal	50.841	27.731	1.719	17.342	33 %
Unie	769.661	238.767	21.971	459.635	

De cijfers van het percentage kunnen niet meer zijn dan een schatting. In Transvaal bijv. schijnen veel kleurling-ouders voor hun kinderen te hebben opgegeven dat deze Afrikaansch spreken. Het gevolg is dat onder de 7 jaar 46,8 % Afrikaansch kent en boven de 7 jaar 30,93 %. Zou hier soms een volkstellingsambtenaar invloed op hebben uitgeoefend?

Ook de cijfers voor de Kaapprovincie vereischen toelichting. In het Unie-cijfer van kinderen onder de 7 jaar, waarvan de talenkennis ongespecificeerd is, zijn begrepen 40.480 kinderen onder de 7 jaar, die in de Kaapprovincie wonen. Terwijl dus de Transvaalsche ouders — wellicht onder invloed van toelichtingen in de pers? — voor hun kinderen onder de 7 jaar hebben opgegeven dat zij Afrikaansch konden spreken, hebben de Kaapsche kleurling-ouders voor hun kinderen in 26,59 % der

gevallen opgegeven, dat zij niet wisten wat deze konden spreken. Het spreekt van zelf dat zulk een belangrijk aantal van 40.480 kinderen het percentage Afrikaanschsprekenden in de statistiek aldus belangrijk drukt. In de practijk komen deze kinderen immers uit gezinnen waarvan de ouders wel hebben kunnen verklaren, dat Afrikaansch hun dagelijksche huistaal is (zie hieronder). 91,96 % der Kaapsche kleurlingen spreekt Afrikaansch als huistaal.

Eenerzijds dus moge men aan de hand van bovenstaand voorbeeld nog eens bedenken hoe voorzichtig men cijfers omtrent talenkennis en huistaal moet hanteeren. De opmerkingen in een vorig hoofdstuk gemaakt gelden ook hier. Aan den anderen kant laat de plaatsruimte hier niet toe dieper op de cijfers in te gaan. Voor het vormen van een overzicht is wat ik gaf voldoende. Wie ook inzicht in sociale verhoudingen wil krijgen, kan in de cijfers der hier besproken publicatie nog veel belangwekkends vinden. Zoo kan hij daar b.v. ontdekken dat de verhouding van het getal mannen en vrouwen, dat hetzij Engelsch hetzij Afrikaansch als huistaal bezigt, niet parallel loopt met de getalsverhouding tusschen mannen en vrouwen in het algemeen. Hier is invloed van het beroep merkbaar.

De huistaal-statistiek geeft, wat de kleurlingen betreft, voor de Unie het volgende te zien:

Gebied	Engelsch		Afrikaansch		Totaal aantal person.
	aantal	%	aantal	%	
Kaap (met Transkei)	41.123	6,03	627.372	91,96	682.248
Natal (met Zoeloeland)	11.428	61,34	4.374	23,48	18.629
Transvaal	5.917	11,64	41.378	81,39	50.841
Or. Vrijstaat	178	0,99	17.027	94,89	17.943
	58.646	7,62	690.151	89,67	769.661

Verder worden nog als huistaal vermeld: Nederlandsch,

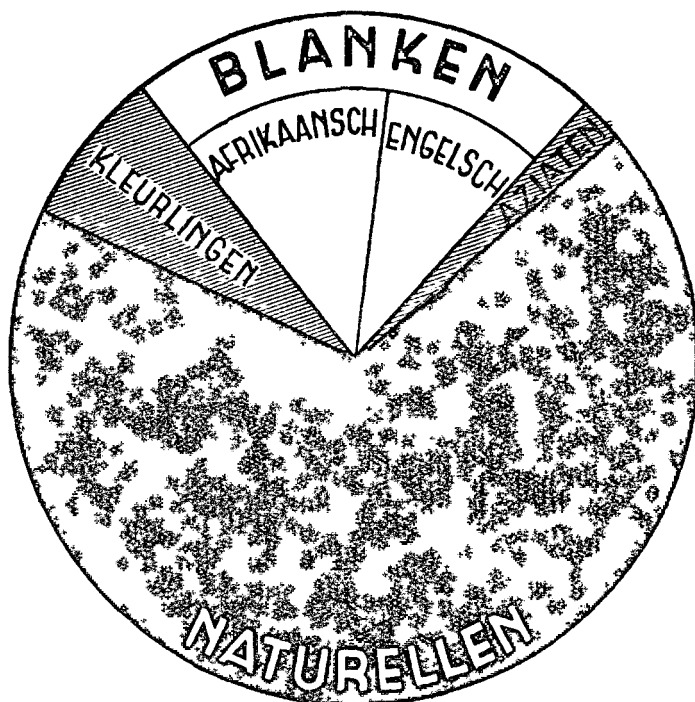
Engelsch en Afrikaansch beide, Arabisch, Hindostani, naturel-lentalen, Hottentotsch of Boesmansch, andere talen en ongespecificeerd. Uit bovenstaand staatje blijkt, dat hoe belangwekkend ook, voor een overzicht als hier getracht wordt te geven, deze cijfers verwaarloosd kunnen worden, daar in totaal slechts 2,71 % één dezer verschillende talen als huistaal bezigt. Zonder er al te veel verdere conclusies aan te verbinden, kunnen wij nog een eenvoudig rekensommetje met bovenstaande cijfers uitvoeren. 690.151 kleurlingen spreken als huistaal Afrikaansch, alléén Afrikaansch zijn machtig (onder en boven 7 jaar) 459.635 personen, zoodat 230.516 of 33 % een andere taal dan hun huistaal kunnen begrijpen en, of spreken. 58.646 kleurlingen spreken als huistaal Engelsch, alléén Engelsch zijn machtig (onder en boven 7 jaar) 21.971, zoodat 36.675 of $\frac{3}{5}$ een andere taal dan hun huistaal kunnen begrijpen en/of spreken. Een groep van 230.516 en 36.675, tezamen 267.191 kent een andere taal dan de huistaal alleen. 238.767 kleurlingen kennen beide talen, 40.480 kinderen onder de 7 jaar uit de Kaapprovincie staan vermeld als „ongespecificeerd”, totaal dezer beide: 279.247. Dit cijfer van 279.247 en dat van 267.191 kloppen globaal genomen dus wel met elkaar. De „ongespecificeerde” 40.480 beïnvloeden hier het resultaat niet: de groote meerderheid der Kaapsche kleurlingen is dus ééntalig Afrikaansch. De terloops aangeduide invloed van het beroep en eventueele verengelsching kunnen beter behandeld worden in een overzicht van de sociale positie der kleurlingen. Bij de kleurling-bevolking zien wij een congruent verschijnsel als bij de Afrikaansch-sprekende blanke bevolking. Onder „stad” verstaat men in Zuid-Afrika reeds een gemeente met meer dan 2000 inwoners. Dit en de in het eerste hoofdstuk daarover gemaakte opmerkingen in acht genomen, woont de kleurling-bevolking in de geheele Unie als volgt:

		Huistaal	
		Afrikaansch	Engelsch
Stad	414.907	351.480	51.605
Platteland	354.754	338.671	7.041
Totaal	769.661	690.151	58.646

Hierbij heeft men, hoop ik, een blik kunnen slaan in de „taal-verhoudingen”. Bij de blanke bevolking was dit onderzoek loonender, omdat daar aan de hand van de huistaal en talenkennis zekere cultureele conclusies konden worden verbonden, alsook mogelijkheden ten aanzien van binnenlandsche en buitenlandsche staatkundige mogelijkheden uitgestippeld. Bij de kleurlingen of Aziaten — de naturellen bleven geheel buiten beschouwing — is voor het belangrijkste deel slechts sprake van wat het Boekdeel Tale ergens noemt: „spreekkennis van officiële tale”. Wil men de gemeenschappen van deze bevolkingsgroepen benaderen, en naar hun wezen leeren kennen, dan is een ander, meer op maatschappelijke feiten gericht onderzoek vereischt. Maar al zijn dan de cijfers in dit hoofdstuk genoemd eer beschrijvend, dan aanleiding tot beschouwing, toch mogen zij, evenals de vorige, bijdragen tot juister kennis omtrent Zuid-Afrika.

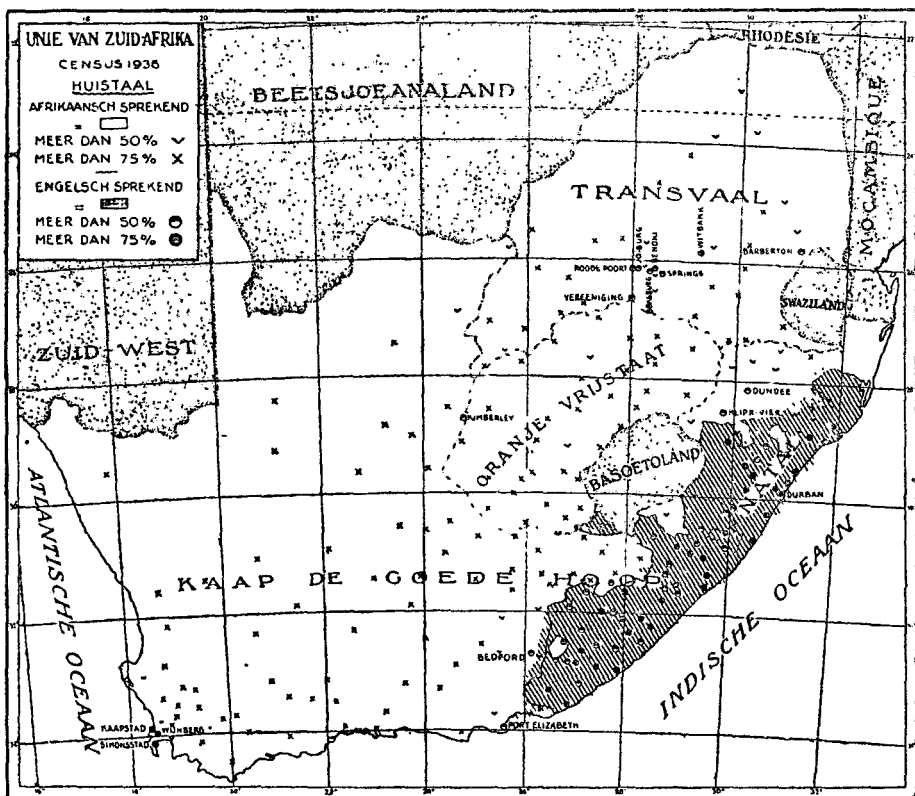
TOTALE BEVOLKING VAN DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.

(Volkstelling 1936)

Naturellen	6.596.689	68.8 %	{ Huist. Afrik. 1.120.770 » Eng. 783.071
Blanken	2.003.857	20.9 %	
Kleurlingen	769.661	8.0 %	
Aziaten	219.691	2.3 %	
9.589.898		100.0	

Amsterdam, September 1941.

(Neders. vertaling)

INHOUD

1. Taalverhoudingen bij de blanke bevolking van de Unie van Zuid-Afrika . . . . . blz. 5
2. Enkele opmerkingen over de taalverhoudingen in Zuid-west-Afrika . . . . . blz. 31
3. Taalverhoudingen bij de gekleurde bevolking van de Unie van Zuid-Afrika . . . . . blz. 37

Illustratie

1. Diagram van de totale bevolking van Zuid-Afrika volgens de volkstelling van 1936 . . . . . blz. 44
2. Kaart van het gebruik der huistaal in de Unie van Zuid-Afrika volgens de volkstelling van 1936 . . . . . blz. 45

De inhoud van dit boekje verscheen in den loop van 1941 in verschillende vervolg-artikelen in het maandblad „Zuid-Afrika” (Amsterdam).

Walleyndruk, Brugge.

